

Integriteit is vooral ook een kwestie van blijven praten

Invoeren integriteitsbeleid binnenkort verplicht

— Bina Ayar

Een goede ambtenaar is integer, daar zijn de deelnemers aan het congres 'Een beetje integer bestaat niet...' in stadskasteel Oudaen in Utrecht het met elkaar over eens. Maar dilemma's en ingewikkelde regelgeving maken integriteit in de praktijk complex. Goed voor boeiende discussies op het congres dat de Unie van Waterschappen 8 september hield in samenwerking met het Ministerie van Binnenlandse Zaken. Doel: inspiratie voor het opstellen en implementeren van integriteitsbeleid.

— Hoewel de overheid in Nederland vergeleken met andere landen erg integer is, verplicht de Ambtenarenwet alle overheden binnenkort tot een verdere aanscherping van de regels rond integriteit. Zo moeten alle overheden binnenkort verplicht integriteitsbeleid invoeren. Daarnaast zijn in deze wet bepalingen opgenomen over goed ambtenaarschap, goed werkgeverschap, eed en belofte, en het afleggen van verantwoording.

— De meeste mensen willen integer zijn, maar ambtenaren en politieke ambtdragers hebben bijna een morele plicht om het te zijn, is de gedachtegang. Naar de burger toe, want die is voor veel zaken afhankelijk van ambtenaren die het alleenrecht hebben om vergunningen te verstrekken, belasting te innen en dwangmiddelen in te zetten. Bovendien is een niet-integere overheidsorganisatie niet goed voor de democratie, het imago, en al helemaal niet voor het kwetsbare vertrouwen van de burger in de overheid. Discussiëren over het nut van zo'n beleid is dan ook niet aan de orde. In 2007 moeten ook alle waterschappen integriteitsbeleid hebben, inclusief een gedragscode waarin staat wat wel en niet geoorloofd is. In een bestuurlijk overleg met de Minister

van Binnenlandse Zaken, provincies, gemeenten, waterschappen en politieregio's worden binnenkort resultaatafspraken gemaakt over het te behalen niveau van integriteitsbeleid bij deze overheden. Voorlopig scoren de waterschappen niet goed op integriteit, zo blijkt uit een inventarisatie bij het openbaar bestuur en de politie. In 2007 moet dat helemaal anders zijn. "Vluchten kan niet meer," zoals dijkgraaf Piet-Hein Schoute, dagvoorzitter van het congres het formuleert.

— De centrale vraag tijdens het congres is dan ook vooral hoe je integriteitsbeleid 'tussen de oren' krijgt. "Regels zijn goed, maar daarmee ben je er nog niet," benadrukken veel sprekers van het ochtendprogramma bedoeld voor bestuurders en secretaris-directeuren. De sprekers: de heer R. Kuipers, directeur-generaal Management Openbare Sector, voormalig Staatssecretaris van Sociale Zaken mevrouw A.E. Verstand-Bogaert -nu watergraaf bij Regge en Dinkel-, L.H. J. Verheijen, dijkgraaf van Waterschap Aa en Maas, en A.T.J.M. Rooijackers, lid van het managementteam van de Belastingdienst Limburg en trekker van het project Integriteit bij die dienst.

— Doel van dit gedeelte van het congres is het overbrengen van een sense of urgency om dekkend integriteitsbeleid vorm te geven. Rooijackers: "Verleidingen liggen constant op de loer bij ons. Er werken 30.000 mensen bij de Belastingdienst, daarvan kun je niet verwachten dat die allemaal even sterk in hun schoenen staan." Toch kunnen de waterschappen veel leren van hoe de dienst omgaat met integriteit. Zo hebben alle vestigingen een vertrouwenspersoon integriteit in dienst, terwijl ook wordt gewerkt aan een tool waarmee nieuwe medewerkers worden gescreend op hun integriteit. Bovendien doen de belastingambtenaren

mee met rollenspellen waarin ze worden geconfronteerd met dilemma's rond integer handelen. Vooral om te leren hoe je er over praat, want dat is een van de belangrijkste voorwaarden voor het slagen van integriteitsbeleid volgens Rooijackers. "Een open en transparante cultuur."

— Een voorbeeld: een controleur van de Belastingdienst komt bij een restaurant waar hem wordt aangeboden een keer te komen eten, dan zou de ambtenaar pas een echt goed beeld hebben van het reilen en zeilen van het bedrijf. De ambtenaar gaat in op de uitnodiging, maar ontdekt eenmaal thuis dat in de envelop die hij van de restauranthouder heeft aangenomen niet alleen een dinerbon zit maar ook 500 euro. "De man heeft het gemeld. Hij is natuurlijk al de mist in gegaan toen hij de dinerbon accepteerde, want dat mag ook niet. Maar dat hij het vertelt, moet je stimuleren en niet straffen."

— Regeltjes

— Integriteitsbeleid moet ook niet gaan over 'nog meer regeltjes' vinden veel deelnemers aan het middagprogramma voor waterschappers, bedoeld om praktische handreikingen te doen voor integriteitsbeleid bij de afzonderlijke waterschappen. "Integriteit gaat over professioneel handelen. Maar belangrijk is dat mensen zelf blijven nadenken," vindt Ingrid Morskieft, verandermanager bij waterschap Veluwe. Bij dat waterschap hebben ze al de nodige ervaring met het opstellen van een gedragscode. "Wij hebben er heel bewust voor gekozen om niet in negatieve termen te spreken. Het gaat er om wat we willen bereiken. In ons geval willen we betrouwbaar zijn, en dat klanten fatsoenlijk worden behandeld en weten wat wij doen. Als je met nog meer regels komt, stoppen mensen met denken en dat is nooit goed."

— Dijkgraaf Schoute

— Watergraaf Verstand

— Dijkgraaf Verheijen

— Ze is net als deelneemster Marianne Pots, HRM adviseur bij Velt en Vecht, vooral te spreken over de workshop van F. Geraedts. “Omdat hij je echt laat denken.” Volgens Geraedts gaat integriteit niet om ‘futiliteiten’ als het aannemen van geschenken, maar om een moreel bewustzijn, je in iedere situatie afvragen of je wel de moreel juiste beslissing hebt genomen. “Moreel juist is dat je rekening houdt met de rechten, belangen en wensen van de ander.” Hij benadrukt dat dit niet een relatief gegeven is, maar absoluut. Anders kan al snel veel goedgepraat worden en dat is juist wat ambtenaren die twijfelachtige beslissingen nemen doen; smoesjes verzinnen om hun gedrag goed te praten. Minder filosofisch maar net zo interessant zijn de workshops van H. de Koningh over de methode SAINT waarmee organisaties kunnen screenen op welke punten ze kwetsbaar zijn, en de workshop van R. Meijs over de integriteitcampagne ‘Waar sta jij voor’ die waterschap de Dommel binnenkort lanceert.

— Veel deelnemers hebben zich al behoorlijk verdiept in integriteit, maar zo’n congres is nuttig om scherp te blijven, vinden ze. En inspirerend om er zelf verder mee aan de slag te gaan. Want integriteit begint vooral bij jezelf, ook als het om de kleine dingen gaat, klinkt het op de borrel. Je bent integer of je bent het niet. Aan de rest moet je werken.

— De Unie van Waterschappen heeft een handreiking voor een gedragscode opgesteld ‘Integriteit bij de waterschappen’. Die is binnenkort te downloaden vanaf de ledensite. Meer informatie over integriteitsbeleid is ook te vinden op www.integriteitoverheid.nl.

Enkele conclusies

- In 2007 moeten alle waterschappen beschikken over integriteitsbeleid dat voldoet aan de met andere overheden overeengekomen normen.
- Wat die normen zijn wordt binnenkort bepaald in een bestuurlijk overleg. Tijdens dit overleg met de Minister van Binnenlandse Zaken, provincies, gemeenten, waterschappen en politieregio’s worden resultaatafspraken gemaakt over het te behalen niveau van integriteitsbeleid bij deze overheden.
- Goed voorbeeld doet volgen; bestuurders zouden het goede voorbeeld moeten geven als het om integriteit gaat.
- Werken aan een open bedrijfscultuur is een voorwaarde voor het slagen van integriteitsbeleid.
- Iedereen moet zich kunnen vinden in de definitie van integriteit.
- Integriteitsbeleid wordt het liefst in positieve termen omschreven.
- De aandacht voor integriteit kan snel verslappen; het is een kwestie van er aan blijven werken met bijvoorbeeld rollenspellen.
- Regels zijn een begin voor integriteit; zelf erover blijven denken is minstens zo belangrijk.